

საზოგადოება
და
პოლიტიკა

I

შშფილობის, დემოკრატიისა და
განვითარების ქადაგებრი ინსტიტუტი

Society and Politics

(Series in Social and Political Studies)

I

CAUCASIAN INSTITUTE
for PEACE, DEMOCRACY & DEVELOPMENT

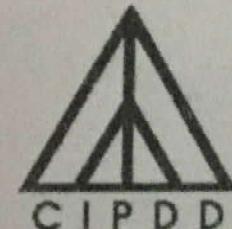
TBILISI 1996

საზოგადოება და პოლიტიკა

(სოციალური და პოლიტიკური კალენდარის აღმანისი)

I

მავიღობის, დამოკრატიისა და განვითარების
პარტნერი ინსტიტუტი

018040 1996

ცემოს განვითარების თვალსაზრისით. ნარკობარონები არ ჩტერებებული განათლების და სამედიცინო სფეროში ინვესტიციები ნარკოტიკების რიგითი მწარმოებელი ისევე უწიგვაული და სხვადასხვა ივალიბებით შეპყრობილი არან, მათ შორეული წინაპრები. 3. ნარკომაფიას მოსდევს პოლისტების მოშლა. დანაშაულებრივი ქმედება თავისი არსით ან შესაფრთხოებრივია - ქვეყანაში, რომელსაც კრიმინალური პირები არიდენ, არ შეიძლება არსებობდეს ერთიანი სახელმწიფო; ხოლმწიფოებრივი სტრუქტურების სისუსტე როგორ მოქმედებს მოქადაქითა მდგომარეობაზე, საქართველოს დღვიანდელმა მომამაც კარგად უწყის. 4. იმ რეგიონებში, სადაც ნარკომაფია არა, პიროვნების სიცოცხლე არაფრად ფასობს. ნარკოტიკის რეაქტორებელი პაიკია ბარონთა ხელში. მისი სული და სხველი უკუთხის.

კიანურობი, ზემოჩამოთვლილი მიზეზებიც კი საქმარისია ნარკოტიკის მიღწეული კეთილდღეობის რეალური ფასის საჩვენებლად, და მეტას დაპირებული უკანასკნელი დიდი ომი¹ მაკარაა, ხანგრძლივი მიმება - იგი არამარტო მის პირად ენერგიასა და ძალისა. არამედ თავად რიგითი კოლუმბიელების თავდაღებასაც მოით-

ღიღი ცვლილებები

უკე თოხი წელი გავიდა, რაც კომუნისტური წყობის აფეთქებას პოლონეთში გაჟური რეაქცია და ცენტრალური ევროპის სხვა კომუნისტურ სახელმწიფოთა ნგრევა მოჰყვა; თრი წელი - რაც თავად საბჭოთა სისტემის ჩლვევა დაიწყო ("პერსტროიკის" ხუთწლიან აგონის თუ არ ჩავთვლით). ასე რომ, არც ისე ნააღრევად შეჩენება სურვილი, რაღაც დასკვნები მაინც გამოვიტანთ იქიდან, თუ როგორ ხორციელდებოდა კომუნისტური სისტემის ნანგრევებზე მართველობის აღალი, პოლიტიკურად სიცოცხლისუნარიანი და ეკონომიკურად გამართული ფორმების შემოღების მცდელობა.

ეს ცვლილებები გარევულ გამოხრებასაც მოითხოვს: თავიდან არც რამე მოდელი არსებობდა, არც ზოგადი კონცეფცია, თუ როგორ უნდა განხორციელებულიყო ყოველივე. ეკონომიკურ თეორიებში დეკარიკიულ დონეზე მაინც გაკრთხებოდა ხოლმე დებულება სოციალიზმიდან კაპიტალიზმზე გადასვლის აუცილებლობის შესახებ, მაგრამ არავის განუხილავს ჩაკირული სისტემის თავისუფალი ბაზრის საფუძველზე დამყარებულ, პლურალისტურ დემოკრატიად გარდაქმნის შესაძლებლობები. საკითხი, ინტელექტუალურ დონეზე გაუმარებლობის გარდა, პოლიტიკურადაც მძიმე მოსახელთებელი აღმოჩნდა კომუნისტიმის სწრაფი დეზინტეგრაციით გაოგნებული დასავლური მენტალიტეტისათვის. საერთო ჯამში, შეიძლება ითქვას, დასავლეთი მოუმზადებელი აღმოჩნდა ყოფილი საბჭოური ტიპის სისტემათა შეცვლის მიმართ კომპლექსური მიღების საკითხში. ლოგიკურია, რომ ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში ამ მხრივ მხოლოდ ნაჩერევი, გარემოებებით ნაკარნახევი იმპროვიზირებული ნაბიჯები თუ იდგმებოდა.

სწორედ ამ მიმართულებით მინდა დავსვა თხი კარდინალური შეკითხვა:

1. იქამდეც რა დასკვნები უნდა გამოგვეტანა პოსტ-კომუნისტური წყობის პოლიტიკური და ეკონომიკური გარდაქმნის პროცესების შემ-

¹ - ზბიგნევ ბერზინსკი - ა.შ.პ. სახელმწიფო მრჩეველი ეროვნული უმიმროების დარგში (1977-81 წწ.); მისი წინა ნაშრომის სათაური გამოლდათ "დიდი მარცხი: კომუნისტიმის დაბადება და სიკედლი XX საუკუნეში".

ამსტერდამისტური სისტემის გარდამის ვაზები

I ვაზა (1-ლან 5 ლლამდა)

პოლიტიკური მიზანი: გარდაქმნა
ეკონომიკური მიზანი: სტაბილიზაცია

პოლიტიკა

იურიდიულ-სამართლ-
დამცავი სისტემა

ეკონომიკა
დახმარება

დემოკრატიული წერილის საბაზო პირობების შექმნა; თავისუფლი პრესუატორატური, პოლიტიკური სახელმწიფო სისტემის დამდაცვა; დემოკრატიული გარდაქმნის სისტემის შექმნა;

ეწევბრივ პაკინტ-
როლებელ ირგონო-
რა დამძღვა

ფასისტე კონტროლი-
სა და სუბსიდიების
უარის თქმა; კოლექ-
ტივსაციას სისტემის
ლიკიდაცია; პრივა-
ტიზაციის პროცესის
ნებისმიერი საბით
დაწყება

სავალუტო კურსის სტა-
ბილიზაცია; სახელმავო
კარებობისა და სხვადას-
ხეა სახის მინიბრივი
ხელშეწყობა.

პოლიტიკა

იურიდიულ-სამართლ-
დამცავი სისტემა

დასავლეთის
დახმარება

III ვაზა (5-ლან 15+ ლლამდა)

პოლიტიკური მიზანი: კონსოლიდაცია
ეკონომიკური მიზანი: მეთოდური აღმასვლა

პოლიტიკა	იურიდიულ-სამართლ- დამცავი სისტემა	დასავლეთის დახმარება	უარის უცხოური კან- ტალდაბანდებები; და- სავლეთის უმისწერელო- ბას რეგულირების გან- ვითარება (მაგ. ეკ- ონომიკური სისტემა, ჩრდი- ლო-ატლ ან ტარეზი ბლოკი და სხვ.)
დამოუკიდებელი სა- მართლებრივი და- იურიდიული სტრუქ- ტურების განვითა- რება.	სტაბილური დემოკრატუ- ლი პარტიების შექმნა; დე- მოქადაგული პოლიტიკუ- რი ურთიერთობების გან- ვითარება.	შეხველი პრივატის- ცა; დამიტანისტუ- რი ლობის შექმნა; და- სავლეთის უმისწერელო- ბას რეგულირების გან- ვითარება (მაგ. ეკ- ონომიკური სისტემა, ჩრდი- ლო-ატლ ან ტარეზი ბლოკი და სხვ.).	

II ვაზა (3-ლან 10 ლლამდა)

პოლიტიკური მიზანი: გარდაქმნიდან სტაბილიზაციისაკენ
ეკონომიკური მიზანი: სტაბილიზაციიდან გარდაქმნისაკენ

პოლიტიკა

იურიდიულ-სამართლ-
დამცავი სისტემა

დასავლეთის
დახმარება

ადამი კონსტიტუციისა და
საბაზო კანონის მიღე-
ბა; არჩევნები; დეცენტრა-
ლიზაციული რეგიონალური
თვალშემსრულება;
მდგრადი დემოკრატიული
კონსტიტუცია - იძლი პოლი-
ტიკური ელორა.

იურიდიულ-სამართ-
ლებრივი ბაზისის
შექმნა უმრავი ქონ-
ბისა და ზოგადად
კომერციული საქმი-
ონისათვის

საბაზო ეკონომიკის
შესატყევის საბაზო
სისტემის შემოღება;
სისტემური მცირე და
სმენილო პრივატი-
ცია; დემონომილო-
ზაცია; მეწარმეთა
მაღლი სოც. ფენის
ფორმირება.

ფაზების ხანგრძლივობა ბევრადაა დამოუკიდებული იმაზე, თუ მოცემულ ქვეყნებში
როგორ ეთორდებოდა მოვლენები კომუნისტური სისტემის ელაფესიზის პერი-
ოდი. შევვიდოთ გამოყოფილ 4 ტიპის სიტუაცია, როგორც სამოვლები უშე-
ალის ზემოქმედებები გარდაქმნის ტემპებზე: 1) როგორც პოლიტიკური, ასევე მარ-
ნიტოლური ცვლილებები დაღებითი ხასიათისა; 2) პოლიტიკური ცვლილებები და-
ღებითია, ხოლო ეკონომიკური - უარყოფითი; 3) პოლიტიკური - უარყოფითი,
მაგრამ ეკონომიკური - დაღებითი, და ბოლოს, 4) როგორც პოლიტიკური, ასევე
ეკონომიკური დღებითია მეცნიერება მეცნიერება უარყოფითი. (მაგ.: უბრავთი და პოლი-
ტიკური 1 კოტვირის მიუკუთხების, რუსთი - მესამეს, ჩინეთი - მესამეს, აუსტრია
- მეოთხეს).

ურებს?

2. რისი გათვალისწინება გვმართებს დასავლეთის მხრივ ამ პროცესშიაღმი პირდაპირი დახმარებისა თუ ზოგადი ხელშეწყობის შემთხვევაში?

3. წინარე რისი საკითხის გათვალისწინებით, მაინც რა კონკრეტულ შედეგებს უნდა მოველოდეთ უახლოესი ათწლეულის მანძილზე?

4. მოცემულ კონტექსტში, კიდევ რისი გაკეთება შეუძლიათ, ვთქვათ, შეერთებულ შტატებს?

1. გარდამამის პროცესი

პირველი, რაც შეიძლება ითქვას გარდაქმნის მიმდინარე პროცესიან გამოსატან დასკვნებზე, ისაა, რომ ორმხრივი იმედები - როგორც ყოფილ კომუნისტურ ქვეყნებში, ასევე ზოგადად დასავლეთში - მეტის მეტად ოპტიმისტური და შეიძლება ითქვას, გულუბრყვილოც კი აღმოჩნდა. კომუნიზმის მარწევებს ახლადთავდაღწეულ ხალხებს ყოვლად გაზიადებული და რაც მთავარია, გამარტივებული წარმოდგენა პენდათ იმ დახმარებაზე, რასაც ისინი უცილობლად მიიღებდნენ განვითარებული სახელმწიფოებისაგან (ერთგვარი ციური მანანა, "მარშალის გვამის" რაღაც ახალი სახელმწიფოა) და არავითარ ანგარიშს არ უწევდნენ როგორც ისტორიულ, ასევე წმინდა ინტელექტუალურ შეუთავესებლობას ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების მდგრადიერებასა და მარშალის გეგმის გამოყენებას შერის. თავის მხრივ დასავლეთშიც თავი იჩინა ამ ცვლილებებისათვის სისტემური ხსიათის მისაცემად ხაჭირო ძალისხმევის საერთო შეუფასებლობამ, არავინ გაითვალისწინა მყარად ფესვგამდგარი, ჯერ კიდევ დიდი გავლენის მქონე ნომენკლატურის, როგორც ფენის ქტიური წინააღმდეგობა და თავად მიმდინარე პროცესების ხანგრძლივობის ფაქტორიც.

ამის კონკრეტული მაგალითია დახმარების ის პროგრამა, რომელიც შემუშავდა 1989-90 წ.წ. პოლონეთისათვის, ხოლო შემდგომ ცენტრალური ეკროპის სხვა ქვეყნებისათვის, და რაც უფრონებოდა ყოვლად მცდარ წარმოდგენას, რომ გარდამავალი პროცესი სულ რაღაც ხუთიდე წელს თუ გასტანდა¹. ახლა უკვე ყველასათვის ცხადია: როგორც მინიმუმი, ცენტრალურ ეკროპში ამისთვის ორჯერ მეტი დრო

¹ მაგ. იბ. ა.შ.შ.-ს მთავარი სტატისტიკური სამართველოს ანგარიში - "პოლონეთი და უნგრეთი - ეკონომიკური ცვლილებები და ა.შ.შ.-ს დახმარება", მისი, 1992. გვ.18-26, 30.

გაინც დასპირდებათ, ხოლო სხვებს - ათიდან თუ წლამდე, ვიდრე საბოლოოდ შეგვეძლება ვთქვათ, რომ გარდაქმნა მოხდა. (იქვე იმასაც მინდა გავუსვა ხაზი, რომ მთლიანად დასავლეთი ასევე მეტისმეტად ოპტიმისტურად და გამარტივებულად აღიქვამდა გორბაჩივის მიზნებსა და მის პროგრამას - გარკვეულწილად, ახლაც იგივე ტერდენცია იხატება უკვე ელვინის მიმართ ჩვენს დამოკიდებულებაში).

მეორე და ბევრად უფრო ღრმად გასამარტინებლი დასკვა: თავად გარდაქმნის პროცესი არაა უწყვეტი, არამედ გარევეული ეტაპობრივი მიმდევრობა უნდა ახასიათებდეს. მეტიც, პოსტკომუნისტური რეების ქვეყნებიდან ყველა არა გარდაქმნის ერთსა და იმავე ფაზაში, და არც ერთნაირი სიჩქარით მიიწევენ წინ. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ფაზიდან ფაზაში გადასვლის სისტრატეგი ბევრადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ კონკრეტულად სად რა მზადებოდა ან კეთდებოდა პოლოტიკისა თუ ეკონომიკის განხრით კომუნისტური სისტემის რღვევის წინარე პერიოდში.

ზემოთქმული მაინც დაზუსტებას საჭიროებს. I კრიტიკული ფაზა, რომელიც უშუალოდ მოვყება კომუნისტური სისტემის დაცემას, გულისხმობს რომავ მცდელობას, მიაღწიოს როგორც პოლიტიკური ძალაუფლების მქონე ზედა უშელონის ტრანსფორმაციას, ასევე ეკონომიკის თუნდაც საწყის დონეზე გაწონასწორებას. ტიპოლოგიურად პირველი გულისხმობს ვერტიკალური წყობის დემოკრატიის შემოთანას, ხოლო მეორე - ფულის კურსის სტაბილიზაციას ფასებზე კონტროლის მექანიზმის მოხსნის დროს. სწორედ ეს საწყისი ეტაპია განსაკუთრებით ძნელი დასაძლევი, რადგან იგი არსებული პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესების შერთვის სისტემის ფუნქციანურობის შესაცმელით. უცნობ ვითარებაში შებიჯებას კი გაბედულება და გარევეული ჩრდება. I ფაზა, შეიძლება ითქვას, ყველაზე კრიტიკულია და წარმატების შემთხვევაში, ათვლის თავისებურ წერტილადაც შეგვიძლია მავინიოთ - ესაა საყრდენი II ფაზისათვის, როცა უფრო ღრმა ეკონომიკური ცვლილებების შესაბამისად უფრო ფართო პოლიტიკურ სტაბილიზებასთან შეთავსება გახდება ხაზით: ახალი კონსტიტუციის მიღება, ახალი საირჩევო სისტემის შემოღება, სამოგადოების ცხოვრებაში უცილობელი ცვლილებების შეტანა თავად დემოკრატიული პროცესების ინსტიტუციონალიზაციისათვისაა უცილებელი. ასევე, სერიისტული ეკონომიკური ცვლილებები შეეძლებელია საბანქო სისტემის სხელი გარდაქმნის, დემონოპოლიზაციის, მცირე და საშუალო პრივატიზაციის საერთოდ, ერთი საკუთრების უფლებაზე იურიდიულად გაფორმებული საყოველთაო კანონის გარეშე.

მხოლოდ მაშინ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ირა ფაზა

წარმატებით დასრულდა, შესაძლებელი ხდება გარდაქმნის შემდეგი, უკვე III ფაზის დაწყება, ანუ როცა დემოკრატიული პროცესები და კონკრეტული სტრუქტურები ჩეაღმურად იწყებენ მუშაობას, საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე ზემოქმედებას და, შესაბამისად, კეთილდღეობის ეკონომიკური მაჩვენებლის ზრდაც - კერძო ინიციატივის გამოვლენისათვის სრული შესაძლებლობების მიცემის წყალობით - უკვე სტაბილური ხდება, ამ შემთხვევებში კი პოლიტიკური დემოკრატია და შრომის კონტაქტული სისტემაც უკვე ჩეაღმობად იქცევა. ეს მესამე ფაზა შეიძლება დაგახსასიათოდ როგორც პოლიტიკური კონსოლიდაციისა და ფართო ეკონომიკური გარდაქმნების პერიოდი. მაგალითად, პოლონეთი, ჩეხეთი და უნგრეთი ამ ფაზისი შესვლის ზღვარზე არიან მისულნი (იხ. ფაზების სერიატური მონახვი).

პირველი, უკელაშე კრიტიკული და უკელაშე მნიშვნელოვანი (გადაწყვეტილებათა მიღების მხრივ) ფაზის დაწყება და შემდგომ ეტაპობრივად გადასვლა დანარჩენ ფაზებში ძლიერაა დამოკიდებული იმაზე, თუ კონკრეტული კომუნისტური რეები ბოლო ხანს რამდენად შემწყნარებულია მოქმედებდა პოლიტიკური უფლებებისა და ეკონომიკის ლიბერალიზაციის განხრით: აღსანიშნავია, რომ კომუნისტური წყობის აგონია, გარკვეულ შემთხვევებში, დადებითადაც მოქმედებდა პოსტკომუნისტური პერიოდის ეკონომიკური და პოლიტიკური კითარების სტაბილიზაციაზე - ამის ნათელი მაგალითია უნგრეთი (კადარის რეები 70-იან და 80-იან წ.წ.) და პოლონეთი (გერეკის რეები 70-იან და ასტუციელების - 80-იანი წლების მეორე ნახევარში).

მესამე დასკვნა, რომელიც შეგვიძლია გამოვიტანოთ, ისაა რომ პოლიტიკური ჩეფორმა წინაპირობაა ეფექტური ეკონომიკური რეფორმებისათვის, ხოლო დემოკრატიული პოლიტიკური კონსენსუსი და ეფექტური პოლიტიკური სცლები უცილობელი თანამდევი უნდა იყოს პირველი, კრიტიკული ფაზის დასაძლევად.

ზოგა, შესაძლოა, ამ პერიოდში მკაცრი ავტორიტარული სისტემის ხაჭირებაც კი დაასაბუთოს, რადგან, ერთი შეხედვით, ამარა გახდება ხალხის სოციალური ღაუცველობა და იქ ყველას აღძათ ჩინეთის მაგალითი გაახსნდება, მაგრამ ცნოტრალურ ეკროპას თუ ყოფილ საბჭოთა კავშირში, ავტორიტარული მიღებია არასასურველია და წამგებანიც.

პირიქით, დემოკრატიული კონსენსუსი წამყვან ტენდენციად უნდა იქცეს, ორივე არა თვითმიშვებული პროცესის, არამედ ორგანიზებული სახით და შემდგომ ინსტიტუციონალიზებულიც იქნება. ყველაფერი ეს თითქოს თავისთავად მოითხოვს მკვეთრად წინწამოწევულ, ფაქტორიად ქარიშმატულ ლიდერს - ვოქათ, ჰაველს, ვალენსია ან თუნდაც ელ-

ცის - ვინც შესძლებს სწორად წარმართოს ხალხის მხარდაჭერა; ასე ცის - ვინც შესძლებელი ხდება ისეთი პოლიტიკური მოძრაობის სწრაფი ორვება, რომელიც საყრდენად გამოიდგებოდათ მათ იმ სოციალური განიხილავა, რომელიც უცილობლად ახლავს თან ძვრებისა და შეკირვების დროს, რომელიც უცილობლად ახლავს თან ფაზის. გაგრამ მთავარი ისაა, რომ პოსტკომუნისტის ეითორიული ამ ფაზის. გაგრამ მთავარი ინიციატივული დეილტკინება ღრმულად უნდა იქნას გამოყენებული იმ ღვევიტიზტური დეილტკინება ღრმული ღრმისძიებების მოსამზადებლად, რომელთა წყალობით მოკრატიული შესაძლებელი გახდება გრძელვადიანი, შორსგამზნული ვეკვედგომ შესაძლებელი გახდება გრძელვადიანი, შორსგამზნული ვეკვედგომ რეფორმების გატარება. ძნელი გახათვლელი არაა, რომ მენობიკური რეფორმების გატარება ძნელისათვის ხალხის უმეტესი ნაწილის ენთურებული ფაზაში გადასვლის დროისათვის ხალხის უმეტესი ნაწილის ენთურებული იმედგაცრუება შეცვლის, ამიტომ ბეგრი არაა დამოკიდებული თავად დემოკრატიული პროცესების ელასტიკურობასა და მდგრადობაზე. შეიძლება ითქვას, რესერტის ახლანდელი პრობლემები სწორედ გორბაზოვისა და შემდგომ, უკვე ღლვინის მიერ სრული მოცულობის პოლონების გატარების გაუბედაობამ განაპირობა.

წინა სამიღაბ ახლა ლოგიკურად IV დასკვნა გამოვგავს: სწრაფი და სრული გარდაქმნა - ე.წ. "შოკური თერაპია" შესძლებელია როგორც წმინდა სუბიექტურ, ასევე ობიექტურ წინაპირობათა სრული თანგორის შემთხვევებში. ამის კარგი მაგალითი პოლონეთია: იქ ასებობდა ფართო პოლიტიკური ოპოზიციის, შეიძლება ითქვას, ელიტა - ძირითადად "სოლიდარობის" მოძრაობის სახით, რომელმაც შეძლო ფეხვები გაედგა საზოგადოების ყველა სოციალურ ფენაში, რის გამოც მას ყვრაფერი დააკლო სამხედროების ათწლიანმა შმართველობის, და რომელიც შესძლებლობის გაჩინისათანავე ამშავდა როგორც სრულმასტრიანი ოპოზიციური პოლიტიკური ძალა (მისგან განსხვავდით). ზოგ სხვა შემთხვევებში უბრალოდ რამდენიმე დისილენტი "ჩაგდა" ეროვნული მმართველობის იერარქიაში და ამით საქმეც მოთავებულად ჩაითვალა...). ასევე, აქ მეტად დადებითი როლი იქნია ისეთმა მორალურმა ავტორიტეტმა, როგორიცაა კათოლიკური კალებია - ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, განუზომლად დიდი იყო მისი მხარდაჭერა სოციალური შეპირვების დროს. ამის დაემატა თავისებური ქარისხმატული ლიდერი, რომელმაც პიროვნულად იკისრა გაეტარებინა რეფორმები, და რომელსაც უსაზღვრო ავტორიტეტი ჰქონდა სწორედ იმ ხალხში, ვისაც, როგორც მოსალოდნელი იყო, ყველაზე მეტად გაუქირდებოდა ამ გარდაქმნის გათავისება, ხოლო მას შემდეგ, რაც მოიხსნა ფაზებში კონტროლი და მოიხსნო უბრალ სუბსიდიები, თავისუფალი უტრეტების ფენის არსებობამ და ჩრდილოვანი ეკონომიკის ფაზით ქსელმა აამუშავა მოხსენისა და მიწოდების მარტივი კანონი. და ბოლოს, პოლონეთის სტატუს გამოიყენა ის კავშირები, სამეწარმო-საკონტაქტო ურთიერთობების

ბის შემოღების შედეგად რომ დამყარდა საზღვარგარეთ მცხოვრებ ლა-
მის 10 მილოონიან ლიანისტრასთან.

ზემოხამოთვლილ ფაქტორებს თითქოს ავტომატურად მიკვევართ იმ
დასკვამდე, რომ პოლონეთში გატარებული “შოკური თერაპიის” მე-
ორდი სამდგალითო და მისაბაძი უნდა იყოს ყველასათვის, ორონდ ამ
შედალს თავისი მეორე მხარეც აქვს: ეს მაგალითი შესაძლოა გამო-
ნაკლისიც აღმოჩნდეს. თუკი, სხვა შემთხვევაში, ასევე არ იქნა მიღწე-
ული როგორც თანხმობა, კონსენსუსი პოლიტიკის მხრივ, ასევე სრუ-
ლი ურთიერთგანება და პასუხისმგებლობის პრინციპი ეკონომიკის გან-
ხილი: მაშინ შეკომეტებია გარდუვალად წარმოშობის ეკონომიკურ ქა-
ოსს, როცა მყარი მოხმოლიური სტრუქტურები ხელს მოითბობენ ფა-
სების ლიმენალიზაციაზე, მათი უზრალო ზრდითა და აქედან გამომდი-
ნარე, ინფლაციის სტიმულირებით.

მეტეორ და საბოლოო დასკვნა, რაც შეგვიძლია გამოვიტანოთ,
თითქოს ისაა, რომ გარდაქმნის სტრატეგია არ შეიძლება ეყრდნობო-
დეს ისეთ გეგმას, რომელიც მოითხოვს საჭირო ფაქტების ნელინელ გავ-
ლას, უსშეველო სამთავრობო მეურვეობას და არა დამოუკიდებელი, დი-
ნამიკური საბაზრო ძალების გამოთავისუფლებას.

ოღონდ აქ ცნობილი იაპონელი ეკონომისტის, განსკენებული სუ-
ბურო ოკიტას ერთი გაფრთხილებაც უნდა გავითვალისწინოთ: იგი ამ-
ტეკიცებდა, რომ უმჯობო სამთავრებო ხელმძღვანელობა ასეთ პროცეს-
ში მანერ საჭირო ხდება, თუკი ქვეყანას არ გააჩნია თავისუფალი ბაზ-
რის მექანიზმის გარევეული ტრადიცია, გამოცდილება და შესაბამისი
სოციალური ურთიერთობების კულტურა. ოკიტას აზრით, ასეთი სოცი-
უმის გარემოცვაში სახელმწიფო დაგეგმვარებისა და საბაზრო მექანიზმე-
ბის ურთიერთშესყიდვის თუცილებლობა გამოქვეულია წმინდა ისტორიუ-
ლი მიზეზებით, ხოლო ასეთ შემთხვევაში მარტოოდენ თავისუფალი ბა-
ზარი პანაცეად ვარ იქცევა.

იაპონიისა და კოჩის განვითარების მაგალითები რეიტას წისქ-
ვილე ისხამს წყილს - 1993 წლის ზაფხულში “უორლდ ბენკმა” შო-
რულ აღმოსავლეთში ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში მიმდინა-
რე პროცესების ამომწურავი ანალიზი წარმოადგინა და “ფაინენშლ ტ-
იმსში” გამოქვეყნებულ მიმოხილვაში, კორეასთან დაკავშირებით გამო-
ტანილი ერთ-ერთი დასკვნა ასეთი იყო: “... 60-იანი წლებიდან მო-
ყოლებული, მთავრობა სწორად გეგმავდა და წარმართავდა კიდევ მცვე-
ნის განვითარების პროცესს ... (მან) ყველა ფინანსური ბერკატი გა-
მოიყენა პრიორიტეტული დარგების გამოსაცოცხლებლად და კერძო
ფირმებისათვის სრული ხელშეწყობის გზით მათი საქმიანობის ეროვნუ-
ლი ინტერესების კალაპოტში მოქცევაც უმტკივნეულოდ მოახერხა”. ჩემი

მხრივ დაუუმატებდი, რომ იგივე შეიძლება ითქვას სინგაპურის თაობა-
ზეც. ერთი რამ კი ცხადია - აზიის კვეუყნების ამგვარი გამოცდილება
არ უნდა უგულებელყოთ, როცა რუსეთისა და უკრაინის ახლანდელ
აქტორებისურ და სოციალურ დილემებს ვიზიონავთ: ბოლოსდაბოლოს, ამ
კვეუყნებს არ გააჩნიათ არც თავისუფალი ბაზრის მყარი ტრადიციია და
არც კონტრაქტული სისტემების პრინციპს არ არიან დაჩვეულნი.

2. დახავლათის რამები

ახლა შეგვიძლია განვიხილოთ ნახსენები ოთხი მთავარი შეკითხვა-
დან მეორე - რა დასკვნები გამოვიტანეთ დასავლეთის პოლიტიკიდან
პოსტ-კომუნისტური გარდაქმნებისათვის დახმარებისა და ხელშეწყობის
განხრით.

ვერ ერთი ის, რომ დასავლეთის დახმარება ლამის გადამწყვეტია
I ფაზის მღვმარეობაში მყოფი ქვეყნისათვის, უპირობოდ აუცილებელი
ამ ფაზის დასაბლევად. შემდგომ უაზებში უკვე დასავლეთის ბაზარზე
გასვლის შესაძლებლობა და უცხოური ინვესტიციები იწევს წინა პლანზე
- სწორედ ესაა რეალური ეკონომიკური ცვლილებებისა და ექსპორტ-
იმპორტის პროცესისათვის დინამიზმის მისაცემი საწყისი; ამგვარ სუ-
რათს ვხდებათ პოსტკომუნისტური ცენტრალური ეკროპისა და ეკრო-
ნას გაერთიანებას შორის ურთიერთობის მხრივ, როცა “გასვლის შესა-
ლებლობამ” შეუდარებლად უკეთესი შედეგი მოიტანა, ვიდრე ნებისმი-
ერმა სხვა სახის “ხელის გამართვამ”.

ამის საწინააღმდეგოდ, ყოფილი სსრკ ვერ ისევ პირველ ფაზშია
ჩარჩენილი, როცა დასავლეთის მხრივ სხვადასხვა სახის დახმარება სტა-
ბილიზაციისა თუ პოლიტიკური სახეცვლილების პროცესის მთავარ საყ-
რდენად ითვლება.

მეორეც ის, რომ როგორც უკვე აღნიშნეთ, ყველაზე კრიტიკუ-
ლი, პირველი ფაზის შემდეგ, გარე კაპიტალის შემოზიდვა სულაც არაა
გადამწყვეტი ფაქტორი: დასავლეთის კაპიტალი რომ თავისთავად წარ-
მატების საწინდარი ყოფილიყო, ყოფილი აღმოსავლეთი გერმანია უკვე
ყველებული იქნებოდა, უნგრეთის არავითარი სერიოზული ეკონომიკური
პრობლემები იღია შეაწუხებდა და ჩეხეთი და პოლონეთიც მის კავ-
ში იქნებოდნენ ჩამდგარნი. მეტიც, რუსეთი ჩინეთზე ბევრად უკეთეს
მდგრადი აღმოჩნდებოდა.

ყოფილმა გ.დ.რ.-მა ბოლო სამი წლის განმავლობაში 300 მილი-
არდი დოლარი მიიღო - და ეს სულ რაღაც თექვსმეტმილიონიან მო-
სახლეობაზე (ახლა იანგარიშეთ, იგივე შეფარდებით, რა კაპიტალი